

J.M. Skragn (evel a vez laret ba Poullaouen, pe ar Skregn, eme lod) zo bet ganet en Uhelgoad er bloaz 1920 (marvet e miz Kerzu 2016). Da gentañ e oa chomet da labourat douar eno, er « c’hludoù » (gorre parrez an Uhelgoad), o chom goude-se er Fao, tre e-barzh Men’ Ar’ eta ; mes pa oa dimezet ha bugale dezhañ ‘n doa kavet gwell cheñch micher ha mont da labourat d’ar gariereñ gant ar vein, piker mein betek fin e vuhez labour. Bet eo koñsailher en Uhelgoad, eus tu ar gomunisted (gant Alphonse Penven, bet maer ha kuzulier departamant PCF betek 1983 ha depute peuzgoude ar brezel, ur peizant anezhañ ivez). Gwelet eo bet J.M. Skragn komz eus ar *Front Populaire* war an tele (FR 3), ha kontet deomp e oa aet tre gant an tu-se, ‘enep d’e dad a lare dezhañ chom ‘maez ar « jeu »-se...

Krog e oa da ganañ er festoù-noz (er bloazioù tri-ugent - gant Bastien Gwern, Lucien Lozac’h...). War-lerc’h e retred eo kroget da sevel sonioù da zañsal, ha re all, ken e brezhoneg ken e galleg, ha lod a dalv ar boan bezañ klevet (evel, e galleg, ar son e koun ar Seneg / Sez nec : *sur le Maroni* – dreist-holl pa vez kanet brav gantañ). Meur a zousennad sonioù en deus savet e-giz-se, hag e ve dleet embann anezho, evel zo bet graet tamm pe damm endeo er gelaouenn **BRUD NEVEZ**. Lenn a reer unan bennaket e-barzh **Kan an drask e Landelo** (1991, gw. p. 44-5...).

War ar memes tro, diwezhatoc’hig un tamm, e oa staget da gontañ « rismodilli », bet klevet gantañ kent, e « Kervinaoued », sed en e yaouankiz, digant mevelien ha klaskerien, ‘h ôñ ‘vat. Kustumañ a ra kontañ e rismodilli eta ken war an tele pe er radio, ken en abadennoù a vez ‘doug ar goañv, gant DASTUM ha traoù all, abaoe ur pennad. Ha deut da vezañ, gant Marcel Guilloux (Kerne-Uhel) ha Jude Paboul (Baod, Bro Gwened, nevez aet da anaon – 2001), unan eus ar re wellañ pelloc’h. Skrivet en deus anezho peuz-holl, e galleg avat, pa ne ouie ket skrivañ e brezhoneg, emezañ. Enrollet un toullad ganeomp, ha diskrivet tammoù. Evel hon ‘oa aliet anezhañ d’ober en deus laket embann anezho, nevez so, gant **BRUD NEVEZ : Rimodellou ‘kostez Huelgoad** (1999). Ha setu deut e-maez, peuzgoude, e levriad eñvorennoù gant ar memes ti-embann (**BRUD NEVEZ**), **Amzer ar vrezel kostez an Huelgoad** (2000), ha kontet diwar-benn an traoù-se a-wechoù ivez e-serr e niz, G. Cadiou (gw. *L’hermine et la croix gammée*, 2001).

Un esparadenn a varvailher eo J.M. Skragn, rak goù’d a oar neve’aat kentel e gontadennoù. Gantañ e teu Bilzig, enebour touet an aotroù hag an aotroù person ken gwazh all, da vezañ ur « laer onest », evel a vihe dleet kaout « muioc’h ar mo’-se c’hoazh ». N’eus ken kompren e-barzh e gentel a-benn gwelet pegen pell omp erru ganti... diouzh kelennadurezh **FEIZ HA BREIZ** ha *tutti quanti*... Spered gouez ar Mene’ (poz Youenn Gwernig), pa laremp.

A-benn intent kement-se, kaer eo gouzout, troomp ouzh ur studiadenn bet graet gant Ronan Koadig kent, **Campagne Rouges de Bretagne** (**SKOL VREIZH** n. 22, 1991), ma ro ar gomz e brezhoneg da gomunisted ar vro (F. Landré, ‘n Andrew e brezhoneg, maer Skrigneg, marvet nevez so, 1999, Daniel Trelu hag Alphonse Penven, bet maer an Uhelgoad etre 1945 ha 1983, kuzulier jeneral keid-all, depute PCF etre 1956 ha 1958, marvet peuzgoude an interview, bet peizant ‘pad e vuhez e Koad Mocun, kludoù an Uhelgoad, ma oa bet pell J.M. Skregn war e listenn :

« An dra-se ‘teu eus pell, an dra-se ‘zo kozh. Peogwir ar vro-mañ ‘oa paour. Douar fall. Tud paour ha c’hoant da wellaat ‘ba o jeu. Ya. Lod eus ar vro-mañ ‘deus graet ar *Révolution des Bonnets Rouges*. En-dro da Garaez ‘oa ur bern. ‘Ba Plouie ‘oa kavet ur bern tud pa oa graet ar vered nevez, ha kavet eskern ur bern. An dud-se ‘oa bet lazhet ga’r soudarded. Un tamm bec’h ‘oa bet ba’n Ti Meur [Poullaouen], ur c’hombat, ‘tre Poullaouen ha Karaez. Hag ar re ruz, maleüruzamant, ‘doa kollet. Lahet ur bern [d]eus oute. Ar vro-mañ ‘zo bet, pell ‘zo, radikal. Ya. Amañ ‘oa tud ruz gwechall » (p. 55)... « Me ‘gav din ar Gomunisted ‘deus kred ‘barzh an dud, ‘barzh o labour, hag a sikour ar re baour surtout. Ya. Humanisted. Sikour ar re ‘zo dindan da esaeñ sevel ha klask muioc’h justis ‘ba’r vro »... « Protestanted ‘oa amañ, haniennoù. Ofisoù raent. Ur batis ‘oa ‘ba Kerelkun [ar Fouilhez] ‘lec’h ‘raent pezh o doa d’ober. An dud-se ‘n em gleve gwelloc’h gant ar Gomunisted ‘vit ar Gatoliked. Me ‘gav din ‘oant aesoc’h da ziskutiñ ganto. Ha jentil ‘oant muioc’h » (p. 41). Pa oa goullet gant ar C’hoadig hag-eñ ne oa ket tost ouzh doare ar gatoliked :

« Nann, nann ! Met, me 'n em glevet mat ga'r veleien, amañ 'giz-mañ, pa oan maer, 'pad pell... Me 'm eus graet va[t]d d'an dud tout, dalc'hmat. Forzh petra 'soñjent, eus peseurt bord 'oant » (p. 59). N'haller ket laret, koulskoude, e ve ken tomm all Bilzig na Yann, sed konterien vrav (ha troc'herien lous ? – hervez ar rimodell) ar Menez-mañ, soñj enno eus aotrou person Skrigneg...

Kontet en deus J.M. Skragin deomp, n'eus ket pell zo bras (1995), dre benaos e oa kroget da gontañ rismodilli, disklipeket ken brav gantañ en ur brezhoneg ken kaer :

... « [desket] 'n ur selaou ar re gozh gwechall... hag ar glaskerien boued... Gwechall, pa oan yaouank - me zo ganet 'bar c'hluodoù -, ha beked ar brezel, 'raog ar brezel, memes tra, ar brezel 39 ha 40, 'oa komañset an dud da zihan. Me(t) da zigentañ bar bloavezhioù tregont ahe 'giz-se 'vihe tud 'c'haloupat dalc'hmat 'klask o boued. Ar be'rien 'c'haloupat partout, 'klask o boued. Hag ar re-he 'ouie ur bern traou... Hag ar rismodell 'oa-hi ket graet 'vid Kervinaoued. Mes me 'vid enoriñ Kervinaoued, ahe 'giz-se, ma gêr, me'm eus laket anehi la 'oa boureller ba Kervinaoued...

Me oa, da voked ma seizh vloaz warn-ugent, 'oan 'labourat gant ma zad bar feurm. Ha goude-se 'oan bet 'pad trizeg vloaz 'telc'hen feurm ma-hun, bar Fô. Goude, neuhe, an dra-se 'oa ar bloavezh 60, 'oa komañset 'oa daw prenañ ur bern oustilhoù, ha red e oa kresk' ataw... Me 'oa aet da labourat d'ar garienn, 'pad ugent vloaz. Oc'h ober bezhioù da lakat war an dud bar vered, hag an dra-he 'vize graet g'an dorn... »

Hervezañ (29/6/2000), « e Breizh-Izel ne vihe ket kaozeet memes mod, na ne oa ket memes mod da zañsal, na memes dilhad ha me 'oar, hag ar rismodilli memes mod, pep heni, evel evid an dilhad, a lak traou deus e vro hag a ra anv eus tud hag a anve'e... ». Se zo kaoz, eme-eñv n'eo ket tre ar memes Bilzig eus an Uhelgoad da Boullaouen...

Kavet e vo diw gontadenn : « richenn Be' Geor » (deut gantañ pa'm boa laret dezhañ 'm boa klevet doare an dra-se digant G. Kras, peuzgoude graet ganin ma zamm studiadenn diwarni) ha « rismodell Bilzig », berraet tammou (diwar un 10 pajennad, ha 12 en galleg). A-hend-all e oar kalz re all, evel just. Ur skwer ken, « Toull an Diaoul » (kontet brav gantañ, ken e brezhoneg, ken e galleg... d'an douristed, e-tal ar Roc'h 'Gren hag ar reier all, stank eno) :

« Ur wech e oa neuhe ha matrese 'oa ket,
me' me'h a da gontañ deoc'h bepred, hañ !

Ba Uhelgoad amañ 'gi'-mañ, ba ur gêr war ar maez a vez graet Kervinaoued deuc'h outi ahe 'giz-se... »

*

RISMODELL ROC'H BE(Z) GEOR

Bon, bremañ, petra... 'h an da gontañ deoc'h ?

Bremañ, neuhe, mâ... c'hwi 'wel ar vein zo ba Uhelgoad ahe 'giz-se. Ur bilbern mein pa 'h aer d'an traoñ a vez graet ar C'haw deuc'h an dra-he. Ahe 'ma ar Roc'h 'Gren, hag ema Menaj ar Werc'hes, hag ema Toull an Diaoul, peogwir bremañ 'vez graet *Grotte du Diable* deuc'h an dra-he, met gwechall "Grot" ba ar brezhoneg 'oa ket : Toull 'n heni 'vije 'taw. Un toull 'vize 'taw, sete oa... henn'zh 'vez graet Toull an Diaoul deus outañ. Met ar vein-te zo ur bern tud a gont peseurt mod 'oa bet deut ar vein-te ahe 'giz-se. Din-m' zo bet laret la oant deut e tri mod. 'Tri mod 'oant deut. Lod lar la' ar mor 'noa degaset anehe ahe 'giz-se, ha 'ma 'c'hortoz dont da gerc'had anehe en-dro. Lod all 'lar la' person Berrien... - ar re-he zo ba kanton an Uhelgoad : Berrien ha Plouie - ar re-he, pa oa graet kanton deuc'h Uhelgoad amañ... 'oa deut aotrou person Uhelgoad, 'oa deut da ve' us dehe, hag e oant jales ha neu-int essaeet stlapat toud ar vein 'neu-int ba o farrosioù, peogwir bar re-se n'eus ket 'vein ken... neu-int diveinet toud o farrosiad 'h essa dic'hastañ person Uhelgoad, met 'neu-int ket gallet o'er. Chomet 'oa henn'zh, memes tra, person ba Uhelgoad.

Lod all 'lar neuhe la ar re-se zo bet taolet amañ 'gi'-mañ gant ur jeant bras 'oa deut deus an Irlant. Ha henn'zh... mâ, ar re 'h a deus an Uhelgoad da Bleiben 'welo, ur wech passeet Sant-Herbot ga'te ha degoue't ba lein an duchenn ba Menez Are eno, 'welo zo laket ban dorn kleiz ur signalamant evit kas an dud da weled Roc'h Begeor. Setu, lod 'lar oa bet interet Begeor dindan ar fouilhez eno ha ba e arched 'oa ranket plegañ 'naoñ tre seizh 'benn 'oa gallet lakad 'naoñ 'barzh. Me' lod all, me 'gav din, lar la' oa deut henn'zh d'Uhelgoad deus an Irlant du-he. 'M eus aon 'na treujet ar mor gant e votoù bras, 'na ket renket kaout bato ebet, na mann ebet. Lod all, toud ar re zo graet chapeloù dehe dre ahe, oa bet deut ba kommoù mein, 'vije laret. Me' hemañ oa bet gant e votoù bras. Ha goude-se oa 'ch ober tro Penn-ar-Bed amañ din-me, ha 'oa degoue't da weled Uhelgoad 'e'. Met amañ n'eo ket ken ba Leon – be' e' Leon ur vro vad ha 'vihe bara mad ha traou 'vad, 'lec'h ba Uhelgoad amañ eo ur vro dreut. Gwel'd a rit : en-dro deomp, n'eus ket 'met reier ha lann amañ. Ha 'vije ket 'met gwinizh-du, ha bemdez 'vije yod gwinizh-du, yod gwinizh-du. A 'ta, heñv 'lar, paotr paour, a oa aet droug en ennoñ, ha partiet deuc'h Uhelgoad mell-divell. Ha 'n ur basseal Sant-Herbot neuhe, eno 'peuc'h ket 'met gweled, ar chapel 'vefe laret eo torr't dre 'n hanter, 'na pilet beg ar chapel gant foñs e vragoù, hag e oa dizroet, 'm eus aon, 'na laret : "o, amañ eo hir ar raden bar vro-mañ !", a lar. Me' goude-se neuhe, lod 'lar 'oa interet dindan ar roc'h 'm boa laret deoc'h damaik, lod all 'lar la' 'na gwalc'het e zaouarn amañ 'gi'-mañ bar ster en traoñ c'hoazh... Med ar pezh zo gwir lar evid 'na passeet Min' Are goude-se 'n ur vont d'ar gêr, toud ar vein 'na kavet war e hent 'na stlapet anehe war Uhelgoad amañ ha neuhe un tamm bihan war Sant-Herbot, 'soñjal frikañ 'hanomp. Met 'na ket gallet ober : an traou fall zo start da zistrujañ. Setu goude-se, neuhe, ur wech 'oa degoue't bord ar mor du-he 'na poset e droad war un enezenn, hag e oa diskennet eno mod pe vod, ha graet ul lamm eno d'an Irlant dont d'ar gêr, dont en-dro d'ar gêr. Ar mod-se 'm eus bet klevet rismodell Be Geor.

(kontet gant J-M. Scraigne, en Uhelgoad, mis Mae 1994)

o

RISMODELL BILZIG

Ba Kervinaoued amañ gwechall, pa oan yaouank, ba kichen kêriou an nec'h – be' oa kêriou d'an traoñ ha kêriou d'an nec'h – ba tou'sk an dres hag an traou 'oa mogerioù kozh, duiet tout, 'lec'h 'veze gwelet 'oa bet un ti eno gwechall. Ha setu ni 'veze 'c'houll petra 'oa an dra-he, ha 'benn ar fin 'oa kontet de'mp g'ar re gozh lar eno oa bet un den o chom a veze graet ti Bilzig deus outoñ, ha setu 'oa bet 'kontet de'mp petra 'oa Bilzig.

Bilzig 'oa bet savet ba Kervinaoued d'an nec'h - a vez graet deuc'h outi (/« Kervinaoued uhella » war an hent) - ha 'oa bet... Ugent vloaz oa dija, ha 'oa ket bet... 'oa sav't bar varrikenn. Ba ur varrikenn e vije 'vel ur c'hi 'gis-se. Diouzhtu 'tae un den dizane't ba kêr, 'h ae ba toull... 'h ae bar varrikenn. Setu e vamm 'oa intañves. Paour 'oa-hi, un tamm buoc'h 'n'a. Setu 'veze o laret d'añ : « m'arhat 'chomi ket 'pad da vuhez 'barzh ar varrikenn ahe 'gis-se, 'daw 'vo dit dont 'maes da sikour 'hanon da labourat ha da c'honit da voued », ouzoc'h 'walc'h. Mes Bilzig 'oa mann ebet d'ober gantañ. Ma teuje 'maes ar varrikenn, mâ, 'lare, 'vihe aet da laer : « me 'labourin ket, mamm, me 'h ay da laer ! »

Setu, ar vamm 'oa ur plac'h chentil, 'ouzoc'h 'walc'h. Kalz tud 'oa chentil amañ ba kreiz Breizh, d'ar mar'-te ! Ha 'veze glac'haret peogwir he mab 'lare an dra-he. Setu, un deiz, 'oa-hi deus noz pe d'an abardae en em laket d'ober krampou'zh... « 'H an d'ober un nebeud krampou'zh, ha 'benn arc'hoazh kentañ », 'lar, « 'h in da c'houll digant ar sant, sant Yeun, peogwir e anw eo sant Yeun, mestr Uhelgoad – pe Youenn, ma 'peus c'hoant – da c'houll gantañ peseurt micher a ri »...

Ma, setu, an dez war-lerc'h, paotr paour, an eur gentañ, ar vamm 'n'a graet un tamm pakadenn daouzek krampoue'nn, laket anehe ba he sac'h. Ha dao, da wel'd ar sant d'Uhelgoad. Bilzig 'oa ket bet 'barzh ar skol – d'ar skol ne vije ket kaset an dud kalz d'ar poent-se – met bar c'hatekis 'oa bet, gast, memes tra, pa oa en oad d'ont ! Hag e ouie an hent d'an Uhelgoad kouls hag e vamm. Ha hañv, peogwir 'oa laret d'añ skoiñ bar ribot, 'oa laret d'añ ribotat, 'keit ha vihe bet ar vamm 'c'h ober he zro, ha heñv 'dreus-kartier, dre ar gwenojinier a-dreuz, ma oa degoue't ban iliz

'raog e vamm, ha yô ba 'dreñv d'ar sant. Setu, paotr, pa oa degoue't e vamm ban iliz, 'pleget he fenn ganti – goûd 'walc'h a rit, ar merc'hed ban iliz 'savont ket ar penn kalz – pleget he fenn ganti, ha degoue't dirag ar sant, hi 'c'houle : « peseurt micher 'rey ma mab ? » Ha tap' ur grampoue'nn d'ar sant. Bilzig 'oa a-dreñv, 'c'h astenn e zorn, 'telc'hen ar grampou'enn, plantañ anehi 'n e c'henoù. Setu gant e vouezh raouet, peogwir 'oa ar grampoue'nn ba e c'henoù, 'lare « da laer, da laer »... An daouzek krampoue'nn 'oa passeet, hag ar respont 'oa bet bewech memes mod : « da laer, da laer ! »

Pa oa degoue't ar vamm bar gêr 'oa Bilzig, e zaouarn war an tabor, 'skoiñ bar ribot herrañ ma c'halle, gleb-an-teil g'ar c'hwes, ha n'eo ket drol, peogwir 'oa 'tihan' galoupat. Hag e vamm ha laret d'añ : « n'eo ket deut 'n amann c'hoazh ? » - « Nann, n'ou'n ket Petra 'raec'h d'ar vuoc'h, amañ n'eus ket amann ban dienn », 'lare...

Setu e-gis-se 'n'a goullet ganti 'benn ar fin : « Petra 'n'eus laret ar sant de'c'h ? » Ha hehi diskordet da ouelañ... « Ha da laer, laret din 'h i da laer ». Oblijet d'o'er ! « Beñ, neuhe », 'lar heñ, « 'po ke' me' lared d'am eontr dont da gerc'had 'hanon », 'lar heñv. Peogwir e eontr d'añ – ur breur d'ar vamm pe ur c'henderv dehi – 'oa mestr al laeron ba Koad Bodvarc'heg, 'us da Bompierres, 'ouzes 'walc'h, pa'h aer da Boullaouen. Ha bremañ eo bet distrujet ahe 'gis-se, pa oa bet an avelaj bras. Setu 'oa deut ar eontr an devezhioù war-lerc'h da gerc'had Bilzig d'ont da laer. Mes pa oa deut, henn'zh 'ouie 'walc'h la' e niz amañ ba Kervinaoued 'n'a ket boteier, ha oa passeet ba Uhelgoad ahe 'gis-se, moarvat, ha 'n'a prenet ur galoñchoù. D'ar mareoù-te 'veze galoñchoù g'an dud, 'ouzoc'h 'walc'h, botoù-koad pe'tramant galoñchoù ; galoñchoù 'oa 'vid mont da bourmen d'ar sul - kar ar re-he 'oa koad dindan ha ler war gorre. Setu, ur re mod-se 'oa deut gantoñ, flamm-nevez. « O gast ! », 'lare, « botoù braw zo deut ganin da reiñ da Vilzig ». Hemañ 'oa 'hont da lakad anehe... « O o o ! », 'lar e eontr d'añ, « daw 'vo dit gonid anehe ! Hag a-benn mont da laer eo daw din goûd hag-eñ out gouest d'ont da laer ! ».

« Ahe », 'lar, « me zo deut d'an Uhelgoad ga' ur c'higer 'oa o hont da gerc'had ur loue bar c'hêrioù klud zo ba lein ar barrez ahe 'gis-se »... - ar res' a vez graet ar c'hêrioù klud deuc'h outo ab'lam' 'maint ban nec'h. Rag neuhe, d'ar mareoù-te, ar re... ar gigerien ah ae da gerc'had ar loueoù digant bioù daou pe dri a oa dre ahe. Hag an heñchoù 'oa fall. Setu 'tremenent dre wenojinier gant ar loueoù war o c'hein.

Ahe 'oa 'hont da gerc'had ur loue bar c'hêrioù klud... « Ma c'halles laerezh ul loue da henn'zh heb ober droug d'añ, 'lar, neu'n, 'lar, 'teui ganin da laer, mod all 'teui ket ! » - « O beñ, 'lar Bilzig, me 'h a da wel' ». Setu Bilzig 'a', paot' paour, deut ga' e votoù braw g'an hent bihan so ah' 'gis-se, a vez gwelet bepred en tu all 'sevel da Gervinaoued ahe, ha chomet e' memes mod bepred. Hag ar we'nn vô – matrese e' un' all, mes ur we'nn vô 'oa –, ha dindan ar we'nn vô 'n'a poset un' deuc'h e votoù war an tu a-c'hin, an tachoù d'an nec'h. Ha degoue't ar c'higer gant ar loue war e benn. Pa oa ar loue war e benn, 'selle deus an hent, 'ouzoc'h 'walc'h. Ha 'wel ar botoù. « O gast », 'lare, « amañ zo ur botoù-ler neve', ar re-s' so galoñchoù nevez ». Cheñch tu dehi ga' e droad. « O ! poah, lous e'-hi ! » Diwall ! Bilzig 'n'a graet ase pezh 'ra ket ar c'hure 'vid ar person. Goûd a rit Petra 'ra ket ar c'hure 'vid ar person ? Ha 'n'a graet 'barzh. Ha heñv 'lar : « N'e' ket prop ! 'H an da laosk' 'nehi war e lerc'h... » Met pa oa degoue't amañ, daou bleg ijelloc'h amañ 'gi'-m', 'oa ar votez all war ar pont, war an tu mad, net ha prop. « Sell 'ta ! », 'lar heñ, « amañ zo un' bennaket, bet 'prenañ galoñchoù ba Uhelgoad, a zo mezw, sur a-walc'h, o vont d'ar gêr, ha 'neus kollet anehe, ha 'n'a kac'het ba an heni all 'm'a kavet uhelloc'h... » Ha heñv 'pos' e loue 'kichen houmañ. Ha yô da glask an heni all d'an nec'h. Pa oa degoue't d'an nec'h, paotr paour, kaer 'n'a bet turiañ, diskrapañ an drez, distrougañ ar c'hleuñ partoud - « matre'n eo bet taolet dreist ar c'hleuñ pe war ar c'hleuñ ahe », soñje... mann ebet d'o'er ; kaer 'n'a bet fouilhañ ha dic'hastañ, selled partoud, 'n'a ket ka'et ar votes. Ha heñ 'lare : « maleürus e', koulskoude, ahe 'oa-hi damaig ! » Setu 'oa deut d'an traoñ. P'oa deut d'an traoñ, 'oa na loue na botez, na mann ebet ken. Toud 'oant war gein Bilzig 'hont 'tres'k Koad Bodvarc'heg. Setu 'pad ur treusiad oa bet Bilzig 'c'h o'er, 'vel 'vefe laret bremañ, ober e glassoù, kwa.

Hag e oa un devezh, neuhe, 'oa laret d'añ : « Bon, bremañ 'h es d'o'er an dro gentañ », 'lar... « Me 'm eus klevet 'lar 'n abardae-mañ 'teuy un' deus merourien aotrou an Nae ahe 'gis-se da zegas e c'houmikael d'añ deus Poullaouen 'lec'h 'vez 'telc'hen ur plass bras. Hennezh eo daw dit mont da laerezh 'n'añ 'benn 'berr », 'lare-hañ. Ha 'oa graet un tamm revolver skô, mes 'oa ket tenn 'bed 'barzh.

« Gwel'd a ri, 'c'h eus ket 'med mont ba lein ar grec'henn ahe, war hent Pompierres [Mil'n Bontaou], ahe 'teuy ket buan, ha goulenn 'ar yalc'h pe ar vuhez' gantañ... » - « A bon ! », 'lar Bilzig. Partiet Bilzig, 'a', paotr. Erru 'oa nos dija. A-benn ar fin 'oa deut 'n nos ha neu'n 'gleve ar charabañ 'tont d'an nec'h ; dond a rae war e droad, peogwir ahe zo ur gwall grec'henn ! Pa oa degoue't, Bilzig lampet war an hent, kroget gant brid ar marc'h. Ha hopal : « ar yalc'h pe ar vuhez ! », 'lar heñ. An aotrou 'n'a essaet fraeo ar chô, ha mont roud, mes Bilzig 'oa *costaud*, ha 'n'a delc'het 'n'añ. Mes ar wreg a oa 'sambles gantañ 'barzh ar charabañ 'rae ket 'med laret d'añ : « ro'z ar yalc'h d'añ 'ta, ro'z ar yalc'h d'añ ». Ha 'benn ar fin, heñv 'n'a ket gallet ober mod all, tap' ar yalc'h ha roet anehi da Vilzig. Ha Bilzig 'tap' ar yalc'h, difretañ anehi. Bremañ zo *des écus européens*. Neu'n 'oa *des écus*... Ha dilassañ anehi, ha riñset anehi ba foñs ar charabañ. Ha deut ar yalc'h ba e c'ho'll da weled an « oter » a oa ba ti al laerien 'barzh ar c'hoad. Pa oa degoue't 'oa e contr 'c'h o'er e *gcass'-croût* ga' un tamm kig-sall hag ur voutailhad chistr, 'vel 'oa ar mod ga'r laerien. Ha 'c'houll 'zigantañ : « ale, peseurt mod eo aet ar jeu, Bilzig ? » - « Mad », 'lar haoñ. « P'lec'h 'ma ar yalc'had ? », 'lar. « Petra e' ? » - « Amañ 'ma-hi ! » Tap 'nehi. Plad eo. « P'lec'h 'ma 'n arc'hant ? » - « A, 'p'a ket laret din med ar yalc'h, 'p'a ket kaozeet din deus an arc'hant ! » O, pô paour, ma 'oa ket aet sod an heni kozh. Prest 'oa da vougañ gant e damm bara ha toud. « Ah, fidamdoue, te », 'lar, « te zo ur gwall... 'faot ket dit be' ken fin-te. Bremañ 'vi kas't da laerezh partoud, ha partoud 'vo kass't keloù 'raog lar 'vi erru ».

Fidamdoue, paotr paour. D'ar mare-te ba Koad Kiliou 'oa ur maner. Ahe zo koajou - Koad al Louarn bras, Koad ar Roz. Eno 'veze savet moc'h, moc'h lard, neket tammou re fall 'vel 'vez graet bremañ, traou hir, lemm 'vel an daol-mañ. Traou a bouez seizh eizh kant liur. Setu 'oa degaset keloù d'añ 'vihe aet e bemoc'h gant Bilzig : « 'benn ar si'n a zeu 'h ey da bemoc'h gant Bilzig » - « N'ey ket ! », 'lar heñv.

Ha bemdez neuhe, peogwir 'veze kreier-moc'h tost d'an nor, 'serr diwall ar pemoc'h 'veze c'hoariet kartoù. Mes alies pe a-wechoù, an dez-se diantao, ar re-s' 'n'a evet re 'jistr. Ha Bilzig 'n'a bet passeet ba ur feurm bennaket ha prenet ar fallañ bidoc'hig 'n'a gallet kaoud 'gis-se, un' fall-fall, pe'tramant un' gonn ahe... Ha deut gantañ ba kreiz Koad an Roz ahe 'gis-se, ha komañset da fraeo 'n'añ da hanternoz. Ha neu'n 'veze hanternoz ha hanternoz, 'veze ket deiz betek hanternoz, ha 'veze kreiz an noz da hanternoz, n'eo ket 'vel bremañ. Ha krog da skoiñ war al lo'n... Ar re-m' all 'oa mezw o c'hoari kartoù ha 'gleve ar pemoc'h 'skrijal : « O gast, aet ar pemoc'h gant Bilzig ! » Ha neu-int ket bet soñjet da selled 'barzh ar c'hraou, na mann ebet. Aet 'roud da welet. 'Benn 'oant deut war o c'hiz gant ar c'hozh pemoc'h bitig 'n'aint kavet war o hent 'barzh ar c'hoad, an tronoz vintin, neu'n 'oa aet an heni bras gant Bilzig hag e gamaraded o vont 'treseg Koad Bodvarc'heg [pavareg]. Moarvat 'oant bet eishtez pe dek devezh 'tibriñ kig hag evañ jistr. N'ouzon ket hag-eñv oa bet bara da heul ; mes martese 'veze memes tra un tamm bennaket. Bon, aet mad ar jeu !

Med ur pennad goude, neuhe, ban Nae, paotr paour, ba ti an aotrou - « fouter ! », 'lar an aotrou, henn'zh 'gaozee ket med dre 'foutr' dalc'hmad - « fout'r ! », 'lar an aotrou. Nevez so zo bet ur lizher amañ da lared 'h ay ar gato a vez graet amañ 'gi'-mañ, gant Bilzig 'benn sul. Kar beb sul 'veze... teue toud aotronez an dro da weled 'n'añ. « Oh ! n'ey ket », 'lar eñv, « kar me 'lako... » Setu 'veze laket daou vevel da ziwall gant beb a fusuilh fas t'an nor, tu ar forn, 'ouzoc'h 'walc'h, a veze graet 'barzh ar c'hostez, ba ur liorz bennaket. Hag eno 'oa drein ha drez hag ur pezh mell moger vras ba dreñv. Den ebet 'nije soñjet lar 'oa voien d'ond eno. Setu, ar re-mañ 'oa dirag ar forn. Mes Bilzig, paotr paour, 'noa chilaouet - heñ 'oa finnoc'h 'vid ur louarn, peogwir « Bilzig » *c'est le Goupil en breton* - finnoc'h 'vid al louarn. Hag e 'oa 'selaou, ha 'benn ar fin, p' en 'a santet, tennet daou vaen kuit. Santet lar oa deut poazh ar gato. C'hwezh vad 'oa 'barzh ar forn, hardi. Heñv gant un tamm krog koad 'n'a graet, sachet ar plad da zigantañ, pa 'n'a chetet an daou vaen kuit, ha taolet ar gato ba e sac'h. Ha ba e blass, n'ouzoc'h ket petra 'n'a laket ? Daou... ur pezh mell bern kaoc'h-saout ! Setu 'oant laket bar forn. Sete, henn'zh 'oa laket bar forn a oa c'hwe't un tamm bihan, paotr paour, ha 'oa deut braw, memes liw ha-toud ! Pa oa deut ar mare da zibriñ lein, toud 'noa-int pres da weled ar gato. Deut ar gato war an daol. Piw 'nihe an tamm kentañ ? - « Me ! », 'lar an itron. Setu he gwas, an aotrou, oc'h ober un tamm dehi, ha hi 'lakad 'n'añ ba he genoù. An aotrou 'gave dehañ 'oa-hi 'savouriñ, 'vel 'vez laret. Ha heñv ha tap' un tamm bras, ha lakad 'n'añ ba e c'henoù. « Gast, gast ! », a lare, « hemañ zo kaoc'h ! » Ma 'n'a ket bet laret ar wirionez gwech ebet, ar wech-mañ 'n'a

graet. Bon, setu aet mad ar jeu.

Goude-se, neuhe, paotr paour, ban Nae 'oa ur sakre marc'h, ar gwellañ marc'h 'oa bet bar vro, 'viskoazh, ha 'oa an'et. Ha deut keloù d'an aotrou lar 'vihe aet e varc'h g'ar laer. « Ah, n'ey ket ! » Setu 'oa laket ar vevelien adarre, an daou gapaplañ, ha 'oant 'pad ar si'n toud 'tiwall ar marc'h. « Bilzig 'tey ket ahe, paotr ! » - « O nann », 'larent. Med un devezh neuhe, 'benn 'oa deut fin ar si'n - goùd a rit ar mod, d'ar sadorn alies 'veze dimeziou - ha 'oa un dimi' ba Kervriant a vez graet deus an dra-se, ur gêr ba Plouïe, ha marte'n 'oa ugent munut 'vale dont da Gerviant eus an Nae, apeupre ugent mumut pe mod-se, ha 'oa an dimiñ. Hag ar re-mañ 'oa daw dehe chom da ziwall ar marc'h : « Nondidië ! N'eo ket daw be' hon-daou memes tra, pa vo laret omp bet 'pad ar si'n 'tiwall ar c'hozh marc'h-te ha n'eo ket deut ! Henn'zh 'tey ket ahe. Ale ! Un' deuc'h oudomp 'h a da vont d'ar fest-noz, ha ma ve e vestres eno, henn'zh 'jomo, Mes ma 've ket e heni, henn'zh 'teuy en-dro da lar't din la' 'vo ma heni »... Setu 'oa graet ar gont mod-se. Partiet un' da wel'd da Gervriant. Bilzig 'oa 'chilaou toud. Pa 'n'a gwelet 'oa aet egile un hantereur zo apeupre, heñv 'oa deut da doull 'n nor, teñval 'oa, hag ober mouezh 'tou'sk an dud : « te 'c'h eus chañs, da vestres zo eno, mes ma heni 'ma ket ! », 'lar. Ha hemañ war gein ar marc'h, ken a findaone, kar war gein ar marc'h 'h aent. Ha sellet tro-war-dro, bete goùd 'vihe aet g' ar laer. Hag e roud da Gervriant. Pa oa degoue't ba Kervriant, ar c'hentañ heni 'n'a gwelet ba Kervriant 'oa egile, 'oa e gamarad ! « O gast ! », 'lare heñv, « me 'gave din 'oas deut da laret din ». Neuhe n'a-int komprenet. Ma, neuhe, bremañ, 'dal ket 'boan, aet ar marc'h ga' Bilzig ! 'Dal ket 'boan. Koulz de'mp ren anehi, evañ jistr ha lambig, ha traou. Goude-se, 'benn 'oant deut d'ar gêr 'oa erru tost an dez da zont ha 'oant mezw. Ha Bilzig 'n'a laket war ar speur'nn ar stern, ar *selle* [dipr], ha 'n'a staget anehi gant kerden ha traou. « Gast !, 'lar, n'eo ket aet ar marc'h ga' {Bilzig}... Amañ 'ma, amañ 'ma ! », 'lar. Santet ar *selle*, ha sikouret 'n heni all d'ont war ar *selle* ! An heni all 'oa kouchet ba 'dreñv. Pa oa deut ar mestr deuc'h ar mintin, pa oa sklaer an dez, henn'zh 'c'houlle : « Ale ! N'eo ket aet ar marc'h g'ar laer ? » - « Nann », 'larent... - « Nann ? », 'lar, « sell ba petra 'm'out ahe ! » Ha 'm eus aon an daou-se goude-se, an daou baotr yaouank kaer 'n'aint ket gallet dim'iñ mod ebet gwech ebet goude, peogwir 'oant bet... ar merc'hed 'n'aint ket e'mm deus outo, peogwir 'oant bet dic'hastet mod-se gant Bilzig.

Gast, ahe 'oa komañset mestr al laerien, ah paotr, da ve' nec'het, paotr, ha da lar't : « Nondidië gast ! », a lare heñv, « henn'zh n'eus ket 'voien da ziskuliañ 'n'añ neblec'h ebet ! » Bremañ 'h an da reiñ un taol diwe'añ didorr, 'lar heñv. « Ma teues 'benn deus henn'zh, neu'n, me 'rey 'vel a ra ar roue(j)ou » 'lar heñv, « me 'abdiko, ha 'teui da ve' ar mestr » - « Bon, petra zo d'o'er ? » - « Ma, daw 'vo dit mont da laerezh al liñsel diwar mestr an Ti-meur du-hont - 'lec'h 'ma ar Rohou bremañ, eno zo ur maner, te 'oar ! - hag eno, neu'n, al liñser hag an tapis diwar... diwar an aotrou ba e wele ». A-raog 'veze laret 'vihes deut war ar si'n, mes ar we'-mañ 'vo d'ar merc'her : « 'benn ar merc'her 'ranki mont, 'benn ar merc'her ! » Fidamdoue, pa oa deut ar merc'her da noz, 'oa an aotrou ba e wele bar gampr. Ar prenest 'oa digor. Hag ar fuzuilh gozh tal e gichen. Douget 'oa bet keloù d'añ 'n'a 've deut Bilzig an dez-se, hag e wreg tal e gichen. « Henn'zh 'tey ket ahe, henn'zh 'oar a-walc'h 'm eus ur fuzuilh », me'añ... 'Benn ar fin - be' oa diwe'ad, ha 'oa dleet din komañs g'an drahe ! - 'benn ar fin just... « O gast, gweled un dra bennaket zo passeet dirag ar prenest », 'lar an heni gozh - an itron. An aotrou 'lare : « Gast, teñval e', te 'gav dit 'weles traou, n'eus netra... ! » - « Eh ! » Diouzhtu 'oa bet, un tamm bihan difounnoc'h. « Ah gast, ar we'-mañ 'm eus gwelet », 'lar... An deir gwech 'oa passeet trankil. Gast, boudoudoum ! Un drouz ba dreñv, ban tu 'dreñv d'ar maner ba 'tou'sk an dres hag an traou. « Ben, nondidië, bet 'm eus bet 'n'añ ; ar we'-mañ 'zihano d'añmerdi an dud dre amañ ha da laerezh anehe ! Tapet 'm eus 'n'añ ar we'-mañ ! » Mes e wreg a lare d'añ : « Memes tra, 'benn arc'hoazh pa 'po kavet henn'zh ahe 'gis-se, c'hwi un aotrou evelde'c'h aet da la'o Bilzig ! Goùd a oaran eo un tamm laer, mes memes tra, un den 'po la'het, 'vo ket prop ! Gwelloc'h de'c'h mont d'interiñ 'n'añ ! » - « Neuhe 'h an d'ont », 'lar heñv. Ha tapet ar paotr plous 'n'a graet Bilzig - henn'zh 'n'a pouez un den apeupre - ha stleñjañ 'n'añ 'tres'k al lenn, tankil - eno 'oa ul lenn. Eno 'benn 'oa bet 'c'h o'er e dro, Bilzig 'oa eno, 'kichen 'n nor. Pa oa deut ar mare apeupre, heñ 'tigiñ 'n nor - firrap ! La'het 'oa ar gouloù - ar bouji - bar gampr. Ha 'rae ke' me' lared 'n'a bet riw : « me 'lar dit e' yen ! », 'lare heñv, « me'm eus bet riw, ha henn' 'oa pounner, gast, ha me'm eus tapet riw war-lerc'h, riw 'm eus 'ha' », 'lare heñv - « Mes deut 'ta d'ar gwele ! », 'lar ar wreg d'añ. Setu

heñv bar gwele, ha 'serr 'n em jalañ 'n'a riw, heñv a dro, hag a dro, hag a dro, hag al liñsel 'bake en-dro da heul. A-benn ar fin, 'lare : « mallozh hon Dou', n'ou'n ket hag-eñv 'm eus la'het 'n'añ mad a-walc'h... » P'en doa gwelet 'oa mad ar jeu, 'benn oa distag... « N'ou'n ket hag-eñv 'm eus laket douar 'walc'h. Gwelloc'h din mont da wel'd en-dro ! », 'lar. « Kerzh 'ta ! », 'lar ar wreg - an itron - dehañ. « Ha tap an tapis da lakad war da gein, ar wech-mañ 'po ket riw ! » Fidamdoue, 'oa ket renket laret d'añ diw wech, 'a' ! Ha prim 'oa d'añ mont, ma ouie... Poent 'oa d'añ mont. Kar 'oa ket aet mad 'maes ar gampr, 'benn 'oa an aotrou 'tont. Diroufal 'rae, ken tomm 'oa dehañ. « Me », 'lare, « me 'm eus tapet ur gorvedenn gant henn'zh ! O, pounner 'oa ar lo'n brein-te ! Me 'm eus bet poan 'kas henn'zh d'an traoñ, gleb-par-teil on » - « Daonet ! », 'lare hi, « bremaig 'poa riw, ha bremañ gleb-par-teil g'ar c'hwes, hag erru oc'h dija ! » - « Damaig ? », 'lar heñ, « petra damaig ? » - « Damaig, te 'oa amañ... » O, fidamdoue, pa oa elumet ar gouloù en-dro, 'oa tapis ebet kin, na liñsel ebet kin. Ha c'hoazh, an dud 'n'a bet kontet lar 'oa bet ur bugel bihan 'oa bet naw miz goude 'n'a bet hounnezh gant Bilzig, mes an dra-he n'ou'n ket ! N'ouzon ket hag-eñv eo re sur.

Sete, neuhe, pa oa deut g'ar re-he da Goad Bodvarc'hég, ar mestr 'n'a laret d'añ : « Bon, te zo re din, bremañ te 'h a da ve' ar chef, me 'h a roud, me 'h a gant ma retred, ha te 'ramplaso 'hanon ». Setu Bilzig 'n'a degasset toud e gamaraded, ha 'n'a graet un tamm... 'vel 'vefe laret bremañ, un assamble. Ha heñv 'n'a laret dehe : « Bon, bremañ 'h an da d'o'er un taol diwe'o », 'lar, « ha mar gellan reussissañ henn'zh, goude-se 'vo echu g'ar laerien, n'o ket... 'm bo ket e'mm da laerezh ken », 'lare. Sete, heñv 'oa deut d'Uhelgoad 'a', paotr, un noz, ha pa oa deut, da hanternoz, 'lar, 'oa sa'et ban tour 'n iliz, tour Uhelgoad, beked lec'h 'ma ar c'hleier, hag en-dro d'añ 'g'a 'n em zic'hizet 'vel un *évêque* [eskob], gant toud ar pezh 'oa deut gantoñ... al liñsel a oa deut gantañ deus ar machin eno, ur c'hoef gantañ 'vel un abid aelig. Ha yô ban tour, ha komañset da vrallañ ar c'hleier 'kreiz an noz. Deut toud re Uhelgoad war lostenn o revr, 'maes o gweleoù da wel't, bar prenester partoud. « Petra zo ? » Den ebed na wele mann ebed... Ar person en tu all d'al lenn ahe 'gis-se 'oa deut da wel'd. Setu 'oa hardiaet memes tra peogwir 'oa e di 'e', te 'oar ! Ha heñv sa'et, sevel ban tour. Pa oa degoue' ban tour, 'wel an « aelig » ha 'c'houlenn : « Petra 'm'oc'h 'h o'er ahe ? » - « Me zo deut da gerc'had 'hanoc'h d'ont d'ar baradoz ! », 'lar heñv. Oh, fidamdoue, an aotrou person 'oa koue't war bennoù e zaoulin. « D'uzhtu, daomp d'uzhtu ! » - « Ya, mont d'uzhtu, c'hwi 'lar a-walc'h dont d'uzhtu », 'lar Bilzig d'añ, « med goùd a oar an aotrou Doue toud ar pezh 'neus an dud war an douar amañ 'gi-mañ... Ha c'hwi, 'oar a-walc'h, 'peus ur bern aour hag ur bern arc'hant », 'lar heñv, « ha 'pez ket dastumet anehe, n'oc'h ket bet onest-onest », 'lar heñv, « taspun anehe. Setu 'vo daw de'c'h kas 'nehe gane'c'h d'ar baradoz », 'lar heñv. « Ha c'hoazh... » - « Neuhe 'h an da gerc'had 'nehe », 'lar. « Ha c'hoazh, 'n ur vont da gerc'had 'nehe, lar't da re an Uhelgoad ahe 'gis-se mont da gousked ha cherriñ o frenestoù hag o volejoù. D'ar baradoz 'n'a ket 'n dud 'n ur ober kement-se fougeoù ! », 'lar heñv. « An dud 'h a en kuzh », eme'añ. Setu heñv 'n'a laret an dra-se, hag ar re-m' all 'n'a serret toud o frenester. A-benn pemp munut goude 'oa degoue't 'n aotrou person, daoubennet gant e aour, un' arc'hant ha 'n eil un' aour ! Stlejañ a rae 'nehe war ar ru ahe 'gis-se... « Ale, daomp », 'lar Bilzig, « bremañ zo voien d'ont ». Setu Bilzig 'oa aet gantañ 'kost' ar c'hoad, da zigentañ. Ha 'rae tro ar Roc'h 'Gren, hag ar reier ahe 'gis-se partoud... Kaer 'n'a mont gantoñ, paotr paour, an aotrou person 'zalc'he mad 'barzh e aour. 'Benn ar fin 'oa deut amañ, en tu-mañ da gêr. Ha sa'et bar Reier Iliz, a 'vez graet deus an dra-se. Ahe 'oant degoue't ba lein ar menez, deus tu Uhelgoad ahe 'gis-se, bar Gervaria. Ha neuhe 'oa un' 'telc'hen gwayed ha kanarded. Ha degoue't bar park 'lec'h m'oa ar varakenn, ar gwayed 'n'a komañset da hopal, 'ouzoc'h 'walc'h. Bremañ, pa oa deut trouz, neu'n an aotrou person 'n'a laret : « Ah, gwel' a ran, bremañ omp degouet, kleved a ran an aelez 'kanañ ». Setu heñv 'n'a diskroget diouzh e aour ; a-raog 'rae ket, mes neuhe 'n'a diskroget. Ha Bilzig 'n'a ket bet poan digantoñ : tap 'n'añ, ha taol 'n'añ dreist an drafen ba tou'sk ar c'hanarded hag ar gwayed. Ha tap' an aour hag an arc'hant, ha gante da Goad Bodvarc'hég. P'oa degoue't ba Koad Bodvarc'hég 'n'a graet e bartaj : hanteret apeupre, aet al lodenn vras gantoñ, ha roet kalz re da bep-heni da vevañ ar rest deuc'h o buhez toud. Setu 'oa echu. Med goude-se neuhe, an dez war-lerc'h neuhe, 'oa kaoz ban Uhelgoad 'oa aet 'n aotrou person d'ar baradoz. Mes an heni a vez o sognañ ar gwayed bar Gervaria, 'lare : « Gast, ba tou'sk ma gwayed zo un dra bennaket, un den 'hat, ha 'ra ket med kanañ ; n'ouzon ket petra e' henn'zh ! » Ha Maïvon, neuhe, 'oa matezh an aotrou person, hounn'zh oa fur, ha

finoc'hig 'oa. Ha 'oa deut da soñj dehi : « Me zo 'hont da wel'd ! », 'lare hi. Pa oa degoue't bar Gervaria, 'wele an aotrou person ba tou'sk ar gwayed, gourvezet eno, o hopal dehi : « O Marivonig », 'lare heñv, « c'hwi zo deut d'ar baradoz 'e' ! » - « A ya, houmañ zo ur sakre baradoz », 'lar. Sete, ar mod-se 'oa fin.

Ha neuhe Bilzig, pa oa deut e lod gantoñ, oa deut en-dro da Gervinaoued, an ti bihan 'lec'h m'oa bet sa'et. Hag eno, paotr paour, e rae vad en-dro d'añ. Pa vanke arc'hant d'an dud 'rae dehe. Prenañ a rae traou d'ar vugale. Un den mad 'bominab' oa. Ha 'm eus aon 'tae ket 'maes an ti 'mod ebet, mes an dud 'h ae da gerc'had 'zigantoñ ar pezh a vanke dehe. Ha 'veze dalc'hmad 'korn ar c'hogn 'fumiñ e gorn-butun. Med bremañ neuhe, un devezh, neuhe, 'oa bet kroget an tan ba torchenn e votoù, ha deuc'h e votoù 'oa aet ba e vragoù, ha deuc'h e vragoù 'oa devet Bilzig. Setu 'oa bet chomet e di duet war-lerc'h. Hag ni - me 'lar d'it diouzh ar re gozh - 'lare, evid lared ar wirionez : « A ya », 'larent, « henn'zh 'oa ur laer onest ! Heñv 'h ae da gerc'had digant ar re binvidig da reiñ d'ar re baour ». Ha bremañ, me 'gav din, matrese 'vefe gleet kaoud re ar mod-se c'hoazh.

(Mae

1994)

*

AMZER AR VREZEL

An dra-mañ a oa eun nebeud deveziou a-raog ma oa liberet Huelgoad. O tond euz debri lein e oam. Evel dabitud, ma breur ha me a oa o vond etrezeg leh e veze eun tammig reünion bemdeiz gand toud re yaouank kêr evid ober ar gont deuz toud an troiou greet an noz a-raog, hag ive ober eun tamm kousk evid diskuiza hag adkavoud startijenn, rag, toud, kalz pe nebeud, e oam er Rezistañs.

Med, an deiz-se, a-boan e oam 'mêz an ti, me 'gleve trouz otoiou o sevel etrezeg kêr. Ha ni, kerkent da guzad. Deuz on huzadenn on-oa gwelet diou oto, ofisourien enno, oh ober tro kêr. Pa oant eet kuit, unan koz a oa deuet da lared deom e-noa gwelet deuz e di, anezo oh areti war al leurgêr. An ofisourien a oa diskennet ha, gand o jumellou, o-doa sellet en-dro tro-dro. Al leurgêr a oa war an uhel hag alese e veze gwelet a-bell, hag ive, mad-tre bourk Huelgoad. Da houde e oant eet war-zu hent braz ar Fouillez.

N'e-noa ket echu an hini koz da gonta ze deom e klevem eun dourni o sevel an hent. Dre chouch, ni da weled petra 'oa. Ay ! Ay ! Ay ! Eur bern peziou kanol, stlejet gand kezeg, rojou houarn dezo (se 'zo kaoz e reent kement a drouz !), o sevel an hent ha lod anezo a oa dija war al leurgêr.

Ne oa ket da zale ! Red 'oa skampa kuit, mond da gavoud ar gamaraded a oa er maki, du-ze, e foñs Plouie, hag am-oa kuitaet an deiz a-raog evid mond da gas eur helou da famill ar habiten a oa o chom er Hrann, e Berrien.

Med, mond on-daou, va breur ha me, ne oa ket posubl. Eur breur all a oa dija er maki. An tad a oa e Brest, dindan ar bombardamañchou. Unan ahanom a ranke chom er gêr da zikour ar vamm d'ober war-dro al loened. Pehini a chomfe ?

Evid goud, on-oa tennet plouz-berr. Ma breur e-noa tennet ar blouzenn fall hag ez ee da leuskel e vuhez.

Kerkent, gand daou amezeg, on-oa kemeret penn an hent evid mond d'ar maki. Ar Boched a oa beh warno o sevel ar peziou kanol e kêr gand o hezeg. Med aon on-oa memestra o-defe gwelet ahanom o tehoud kuit. Setu, kenkaz o-defe gwelet ahanom, evid nompaz disklêria etrezeg peleh 'oa ar maki, e oam eet ar hontrou tre deuz roud ar maki, ar pez a ree daou pe dri gilometr muioc'h.

Ar maki a oa e Kenh-Kribet, eur gêr kollet e foñs Plouie, en tu all da Zant Salaun. Evid mond di, ne oa nemed eun tamm hent treuz, leun a bri hag a vouillenn. Dioustu e veze an disterra banne glao, an otoiou ne dalveze ket ar boan dezo êsea tostaad. Setu perag e oa bet choazet ar plasse, evid na deufe ket ar Boched gand o gweturioù.